

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

О.О. Барабаш, к.е.н., ст.н.с., Т.М. Барабаш, ст. викладач, О.М. Гострик**, к.е.н., доцент,
Одеський національний політехнічний університет
Одеська національна академія харчових технологій*
Одеський національний економічний університет***

Шляхи розвитку економіки європейських країн плануються згідно Лісабонській стратегії, основним положенням якої є створення найбільш конкурентоздатної економіки кожної країни, тобто оптимальної та динамічної з точки зору накопичення глобальних переваг перед світовою економікою. Вищесказане і визначає актуальність обраного дослідження. Вирішення цієї задачі неможливо без забезпечення усіх галузей господарства високоякісними фахівцями, підготовка яких є основною метою і задачею вищої освіти.

Ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як нині. Від якості підготовки кадрів, які залучаються до народного господарства залежить рівень розвитку країни в цілому. Чим більше рівень якості отриманої освіти у тому чи іншому вищому навчальному закладі, тим більше конкурентоспроможність випускників вищої школи на ринку праці. Без досягнення високої якості вітчизняної вищої освіти неможлива інтеграція у європейський освітній простір.

Якість підготовки спеціалістів можна визначити такими складовими:

- знаннями, які визначаються освітньо-кваліфікаційними характеристиками та освітньо-професійними програмами підготовки фахівців та являють сукупність відомостей з будь-якої галузі господарства, набуті в процесі навчання;
- професійною компетентністю, яка являє собою наявність достатніх знань (добру обізнаність) з конкретних проблем конкретного виробництва;
- уміннями, які представляють здобуті на основі досвіду, практичної діяльності здібності, незалежно виконувати типові задачі діяльності, передбачені галузевими стандартами;
- освітньою компетентністю - умінням здобувати знання самостійним навчанням поза навчальним закладом;
- автономністю, яка передбачає здібності та навички до самостійного, незалежного вирішення питань відповідного рівня компетентності та відповідальності;
- соціальною адаптивністю, що визначається здібністю узгодження індивідуального поведіння з соціальними нормами трудового колективу;
- професійною адаптивністю, яка характеризується зберіганням працездатності фахівця при впровадженні нових технологій, обладнання.

Найважливішою стала проблема якості вищої освіти у зв'язку із входженням України до Європейського освітнього простору. В теперішній час вищі навчальні заклади України працюють згідно основних положень Болонської декларації по впровадженню кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП). При цьому основною метою діяльності ВНЗ є надання вищої освіти, яка б відповідала стандартам Європи. Тобто основною метою впровадження КМСОНП є підвищення якості вищої освіти фахівців і збереження на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі. Таким чином один з основних напрямів роботи будь-якого ВНЗ і зокрема Одеського національного політехнічного університету, Одеського національного економічного університету, Одеської академії харчових технологій є управління якістю підготовки фахівців.

Задача ця багатогранна та включає декілька складових, кожна з яких в помітній мірі впливає на якість підготовки фахівців і проявляється через специфічну організацію методів і прийомів навчально-виховних заходів, а саме: формування якісного контингенту студентів; організація контролю навчальної роботи; гнучкість побудови навчального процесу; наявність

методичного консультування; організаційна динамічність підготовки фахівців; забезпечення технологічності та інноваційності навчального процесу; забезпечення усвідомленої перспективи; наявність заходів стимулювання й ініціювання мотивації у студентів щодо поліпшення своїх якісних показників успішності; збереження, генерація та акумулювання наукової-педагогічної еліти вищого навчального закладу.

Розглянемо взаємозв'язок складових, що впливають на якість вищої освіти.

Вирішення задачі з формування якісного контингенту студентів вищого учбового закладу є створення сприятливих вихідних даних підготовки фахівців для забезпечення потреб тої чи іншої галузі. Насамперед це залучення до навчального процесу молоді з високими рейтинговими оцінками середньої загальноосвітньої підготовки.

В цьому напрямі можна рекомендувати роботу по створенню і подальшому розвитку мережі навчально-наукових виробничих центрів в регіонах України на базі регіональних підрозділів підприємств, що дозволить здобути додаткову вагу в окремих регіонах України і залучити до навчання обдарованої молоді. Навчальні центри повинні забезпечувати попередній відбір та проведення агітаційної роботи як серед молоді, так і своїх працівників для забезпечення набору на відділення дистанційної та заочної освіти. Крім того виробничі центри разом з кадровими службами підприємств повинні виконувати роботу щодо узгодження напрямів підготовки (спеціалізації) випускників з урахуванням перспектив розвитку галузі регіону, забезпечувати місцями практики, залучати провідних фахівців підприємств до атестації випускників і залучати регіональні підрозділи підприємств до роботи по працевлаштуванню випускників.

Подальший розвиток співпраці з загальноосвітніми школами та вищими навчальними закладами I-II рівнів треба вести в наступних напрямках:

- створення в школах класів з профільним навчанням;
- створення ліцеїв з інноваційних напрямків;
- проведення олімпіад з різних дисциплін серед випускників шкіл та ВНЗ I-II рівнів акредитації врахування позитивних результатів олімпіад при вступі до вищих навчальних закладів;
- проведення науково-дослідних конференцій серед учнів старших класів загальноосвітніх шкіл;
- передбачення можливості створення гуртків на кафедрах для учнів старших класів з метою виконання деяких етапів науково - дослідницьких робіт;
- організація для учнів старших класів факультативів з метою поглибленого вивчення фізики, математики, інформатики у тому числі і на англійській мові.

На нашу думку, вирішенню питання з формування якісного контингенту сприяє і високий рівень профорієнтаційної роботи, яка включає до себе наступні заходи:

- профорієнтаційні заходи у школах з представниками факультетів (інститутів);
- мобільні агітбригади студентів, які створюються з метою надання інформації про діяльність ВУЗів в шкільних закладах міста;
- індивідуальні виступи студентів і викладачів у школах своїх регіонів;
- реклама освітньої діяльності через ЗМІ та через мережу Інтернет;
- постійне удосконалення та актуалізація сайту ВУЗ у мережі Інтернет;
- проведення дня «відкритих дверей» стінах ВУЗів.

Потрібно ширше висвітлювати в засобах масової інформації можливість здобуття другої вищої освіти і військової підготовки. Необхідно продовжити роботу по збільшенню набору слухачів на підготовчі курси з подальшим їх залученням до навчання, розширювати роботу з партнерами дальнього і близького зарубіжжя з метою рекламування навчання та залучення іноземних студентів.

Гнучкість побудови навчального процесу, полягає в тому, щоб зміст навчання й шляхи досягнення цілей освіти відповідали потребам й можливостям студентів. Якість

підготовки спеціалістів залежить від заходів, створених вищим навчальним закладом, з метою кращого засвоювання студентами матеріалу, що вивчається, а саме:

- формування індивідуального плану студентів з граничним терміном навчання, який для рівня бакалавра повинен складати п'ять років, при збільшенні часу на вивчення базових нормативних навчальних дисциплін. В групу з граничним терміном включаються студенти, які на протязі першого півріччя першого курсу виявили бажання закінчити бакалаврат, але їх підготовка не дозволяє виконати програму за нормативний термін навчання (чотири роки).

- формування груп науково-технічної еліти з викладанням усіх предметів іноземною мовою (англійською). Загальна мета навчання студентів іноземною мовою є підготовка не тільки висококваліфікованого професіонала, але й широко ерудовану особистість, здатну адекватно виразити себе професійно, соціально, інтелектуально й емоційно. В такі групи включаються студенти за власним бажанням, які в змозі сприймати і вміти осмислити інформацію іноземною мовою в рамках досліджуваних сфер.

- проведення додаткових факультативних занять з базових дисциплін з метою повторення шкільного матеріалу, як основи для засвоєння предметів згідно робочим навчальним планам вищої освіти.

Наявність методичного консультування полягає в науковому та інформаційно-методичному забезпеченні діяльності учасників освітнього процесу. Вирішення задач технічного, технологічного та методичного забезпечення навчального процесу сприяє підвищенню якості освіти. З цього приводу проводиться така робота: щорічні плани видавничої діяльності кафедр розробляються з урахуванням найгостріших потреб в навчально-методичному забезпеченні дисциплін; створюються колективи викладачів для написання підручників з базових та спеціальних дисциплін; на базі підручників і навчальних посібників, які готуються до видання, створити електронний архів матеріалу (зміст електронного і друкованого матеріалу збігаються).

Організаційна динамічність навчального процесу полягає в забезпеченні можливостей зміни змісту навчання з урахуванням динаміки соціального замовлення і потреб ринку праці, в адаптації навчальних планів до швидкого оновлення технологій. З цього питання необхідно виконувати наступне: постійно удосконалювати зміст дисциплін з урахуванням останніх досягнень у інноваційних галузях; враховуючи короткотермінове існування сучасних технологій та доцільність швидкої адаптації випускників на виробництві необхідно ввести розподіл на роботу за рік до закінчення навчання з організацією практики на майбутньому місці роботи та виконанням дипломних проектів за погодженням з виробництвом; підготовка фахівців окремих спеціальностей з урахуванням сучасних спеціалізацій; залучення провідних працівників галузі зв'язку до керівництва дипломним проектуванням студентів; розширення баз практичної підготовки студентів на підприємствах, де широко втілені сучасні технології; організація практики за кордоном; постійне оновлення програм практики з метою охоплення актуальних наукових і технічних проблем; надання додаткових освітніх послуг.

Забезпечення технологічності та інноваційності навчального процесу - це використання ефективних педагогічних й інформаційних технологій, що сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, а саме: широке втілення комп'ютерних технологій у викладенні навчальних дисциплін; комп'ютеризація лабораторної бази; подальший розвиток інформаційних технологій, впровадження систем дистанційного навчання; створення лабораторій з використанням сучасного обладнання; співробітництво з галузевими науково-дослідними інститутами і провідними підприємствами в різних галузях.

Усвідомлена перспектива полягає в забезпеченні можливості оцінювання рівня досягнення та ефективності цілей освіти і професійної підготовки. Вирішувати це питання необхідно в наступних напрямках: активно залучати студентів до науково-дослідної та науково-практичної роботи; організація предметних олімпіад, науково-методичних семінарів, науково-технічних студентських конференцій і конкурсів з актуальних проблем

сучасності; формування національної самосвідомості, чому сприяє викладання всіх предметів під час навчання державною мовою; формування правової і загальної культури.

Заходи стимулювання й ініціювання мотивації у студентів щодо поліпшення своїх якісних показників успішності передбачають: можливість переведення студентів з контрактної форми навчання на бюджетну; преміювання студентів - переможців олімпіад і студентських науково-технічних конференцій; врахування узагальненого рейтингу студентів при виборі спеціальності і спеціалізації; призначення іменних стипендій; направлення на навчання за кордон; отримання путівок на оздоровлення в канікулярний період; наданні кімнати в гуртожитку.

Якісна підготовка фахівців неможлива без наявності відповідного професорсько-викладацького складу вищої кваліфікації. В цьому напрямі необхідно продовжувати наступне: готувати науково-педагогічні кадри навчального закладу шляхом навчання молодих викладачів в аспірантурі (докторантурі) та захисту кандидатських (докторських) дисертацій; постійне підвищення кваліфікації викладачів ВУЗів в провідних підприємствах галузі вітчизняного та європейського рівня; залучення найбільш обдарованих студентів для навчання в аспірантурі з подальшим працевлаштуванням на кафедри стажерами-викладачами.

Таким чином, як бачимо, система управління якістю підготовки фахівців повинна спрямовуватися на досягнення оптимального ступеня упорядкування педагогічної діяльності з урахуванням соціальних, економічних і державних потреб. Тому вона потребує якісної модернізації та адаптації до загальноєвропейських стандартів, а це неможливо без належної підтримки з боку держави й вирішення низки істотних питань, серед яких можна виділити такі як необізнаність суспільства щодо суті освітньо-кваліфікаційних рівнів, невисока ступінь готовності вітчизняних ВНЗ до жорсткого конкурентного змагання на ринку освітніх послуг і слабе матеріально-технічне забезпечення навчального процесу.

На завершення, необхідно вдосконалити механізми та процедури підготовки фахівців - науково-педагогічних працівників і науковців вищої кваліфікації, що потребує децентралізації управління з передачею частини державних повноважень університетам. Такі процеси можуть мати як позитивний, так і негативний характер. Але усвідомлення таких результатів і їх прогнозування - одне із головних завдань сьогодення. При цьому підвищення рівня відповідності освіти вимогам сучасності й реалізація освітянської політики у сфері якості освіти можлива тільки з урахуванням функцій сучасної школи як соціального інституту, провідною функцією якого є оновлення соціальних цінностей і норм за рахунок відпрацювання нових та переймання прогресивних цінностей зі світового освітнього досвіду, адекватних соціально-історичним умовам України.

Література

1. Постанова КМУ від 1 липня 2015 року № 462 «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів для державних потреб у 2015 році»
2. Постанова КМУ № 6 від 14.01.2015 "Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам"
3. Загородний А. Європейська система забезпечення якості вищої освіти. // Вища школа. - 2006. - №4. с. 15-22
4. Сікорський П.І. Кредитно - модульна технологія навчання. // Вид-во Європ. Ун - ту. - 2006. - 127с.
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти Київ 2006.